

דע מה שתשיב!
סוגיית גיוס בני הישיבות

קונטרס
◆ חיל השם ◆

ובו סקירה כללית על:

מעלת לימוד התורה ולומדיה.

◆

המקורות ההלכתיים לפטור בני הישיבות משירות בצבא בצורה מורחבת ביותר, ומענה לכל הקושיות על גדולי ישראל החרדים ובני התורה.

◆

דעת הפוליטיקאים ואישי ציבור על הפטור. היסטורית דיחוי הגיוס של בני הישיבות.

◆

דעת רבני הציונות הדתית על הפטור. ישיבות ההסדר – הסדר מהו?

◆

המשתמטים החילונים. הנחל החרדי. עולם החסד החרדי, ועוד.

◆

גנות ועונש המבזה תלמידי חכמים.

חיברתיו בחסדי ה' עלי
שלמה בניזרי ס"ט

מהדורה ראשונה
טבת התשפ"ה

לעילוי נשמת

מר אבי

מימון בן עישה ז"ל

נלב"ע י"א מנחם אב התשע"ה

מרת אמזי מורתני

עישה אליס בת רוחמה ע"ה

נלב"ע כ"ב כסלו התשע"ג

מר אחי הבכור

יצחק בן עישה אליס ז"ל

נלב"ע ו' טבת התשע"ד

ברכות לראש משביר

לידידי היקר והאהוב
אוהב התורה ולומדיה, רודף צדקה וחסד
עו"ד מר יוני כהן הי"ו
ורעייתו היקרה, מנשים באהל תבורך
מרת מתניה בת מרים הי"ו
אשר סייע בהוצאת קונטרס זה
בעין יפה ורוח נדיבה
להצלחת כל משפחת כהן,
שיזכו לראות בחופת ילדיהם בקרוב,
יזכו להקים בתים נאמנים בישראל.

♦ ♦ ♦

לעילוי נשמת אביו
מר נתן בן נתן כהן ז"ל

דע מה שתשיב!

סוגיית גיוס בני הישיבות

הקדמה

בתפקידי, כאחד מדוברי היהדות והחרדים מזה עשרות שנים, הסוגייה הקשה ביותר להסברה היא, סוגיית 'גיוס או אי גיוס חרדים לצה"ל'. ברוב הדיונים בסוגייה זו יש פער גדול בין המתדיינים, וכמעט אין סיכוי להגיע להבנות, והטעם לכך הוא בעיקר, עולם המושגים השונה בין חרדים לשאר העם.

בעבר, בצעירותי, לפני היותי חרדי, גם אני סברתי כמו אלה הדורשים את גיוס החרדים (אך לא מתוך שנאה חלייה), שיש לגייס את החרדים, אך כיום, אני ועוד מאות אלפים מבעלי התשובה (ששרתנו בצה"ל), נהיינו מהלוחמים הגדולים בעד לומדי התורה שימשיכו בלימודם. למה השתנתה דעתנו? ההסבר לכך הוא פשוט, בעבר חונכנו רק על 'כוחי ועוצם ידי', וכל התמודדות מול האויב מצריכה רק כח ונשק. להרוג אויב זה רק עם רובה, להפיל מטוס זה ע"י טיל או מטוס וכד', וזה הדבר היחיד הגורם להצלחת המלחמה והכרעתה. אך מרגע שאורח חיינו השתנה, התחלנו ללמוד תורה ולקיים יותר מצוות, גילינו את היהדות שהוסתרה מאיתנו, גילינו את בורא העולם, את עוצמתו וגבורתו, שהוא כל יכול ואין עוד מלבדו, שהוא 'איש מלחמה וה' צבאות שמו', ואז הגענו לתובנות חדשות על החיים ועל הצבא. למדנו שעם ישראל זקוק לשני כוחות במלחמתו נגד האויב, כח צבאי וכח רוחני המורכב מלומדי התורה, וכן, ישנה מערכת גומלין בין חומר ורוח, ולא כפי התפיסה החומרית המקובלת בחברה החילונית. ראינו שלאורך כל ההיסטוריה היהודית, מאז היהודי הראשון - אברהם אבינו ע"ה (נולד לפני 3837 שנים), תמיד היה שילוב מנצח, בני התורה למדו תורה, ושאר העם לחמו בשדה הקרב, ובכך הייתה הצלחה גדולה. אמונתנו, שעיקר הניצחון במלחמה לא נעשה ע"י הלוחמים, אלא רק בעזרת ה' יתברך המסייע בידם לנצח, כמובא בחומש דברים (פרק ח', י"ח): **וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַנִּתֵּן לְךָ כַּח פֶּחַ לְעֵשׂוֹת חֵיל**". וכן ראינו בצאת בני ישראל ממצרים, בהגיעם אל ים סוף, את הניסים שעשה ה' לבני ישראל, שהביאו להכנעת מצרים, כמובא בחומש שמות (פרק יד פסוק י"ג, י"ג - י"ד): **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּירָאוּ הַתִּיַצְבוּ וְיָדָא אֶת יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר**

יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפּוּ לְרֹאֲתֶם עוֹד עַד- עוֹלָם. ה' יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּתְחַרְשׁוּן".

בשל הפערים הללו בין שתי השקפות העולם הקוטביות, נוצר קיטוב נוראי בין החרדים לשאר העם בישראל, ולקיטוב זה יש גם אבות רבים מ'עדת קרח' שדואגים להרחיבו ולהעמיקו כמה שיותר, ולצערנו הרב, מתקיים בנו מאמר חז"ל במסכת כתובות (דף קי"ב:): "דור שבן דוד בא, קטגוריא בתלמידי חכמים". (רש"י - הרבה מסטינים ומלמדים חובה יעמדו עליהם).

סוגיית הגיוס קורעת את החברה הישראלית, ולמעשה מסכנת את קיומנו כאן בארץ ישראל. ניסיתי ואני ממשיך לנסות להסביר את השקפת העולם החרדית, כדי למנוע את הקרע ולצמצם את הפערים, אך עבודתי קשה מנשוא וכמעט בלתי אפשרית, עד כדי הרמת ידיים. גל ההסתה נגד החרדים הוא כל כך עכור ומאסיבי ומלווה באמירות ומוטיבים אנטישמיים, כגון: 'משתמטים', 'פרזיטים', 'טפילים' ועוד, לא מותיר לנו כמעט כל סיכוי להידברות. כל דיון רציני מצידנו על ערכים ואמונה הופך למתקפה אמוציונאלית חסרת רסן, כאשר מוכנסים לוויכוח סיסמאות כמו 'אנחנו מתים בקרב, ואתם באוהלה של תורה'. 'אמא של חייל לא ישנה בלילה, ואמותיכם ישנות מתוך שלוה ונחת'. ברור שבדיון של שכל ואמונה מול רגש ודם, הדיון מוטה לצד אחד, ובטח בסיוע העיתונאים ואחרים ידינו על התחתונה.

הדרך היחידה שאני מצליח להגיע לכוונו שיהי מעניין, פורה ואף מועיל, זה לא דרך התקשורת, אלא בשיחות אישיות או קבוצתיות מצומצמות, בהם אני מראה ביישוב הדעת ובניחותא, את כל העקרונות והערכים היהודיים המנחים אותנו מזה 3336 שנה, מאז היותנו לעם היהודי. אני לא בהכרח מצליח לשכנע ולהפוך את העומדים מולי לחסידי לומדי התורה, אבל הבנה והכלה כן, ובמקרים רבים גם להסכמה.

לפיכך, החלטתי להעלות על הכתב את העקרונות והמקורות היהודיים ההלכתיים, המכוונים אותנו מזה אלפי שנים שכך צריך לנהוג, ושהנהגותינו אינן נובעות מרצון להשתמש מגיס מצה"ל מחשש להיפגע, או מסתם עצלות לקחת חלק בנטל. להיפך, עצם לימוד התורה בישיבות הוא הכח המגן עלינו לא פחות מכל חייל וכלי נשק, ואם ניכנע ונסגור את הגמרא זה יביא לחורבננו, ולכן גדולי ישראל מתעקשים להמשיך בדרך זו ולא להיכנע לתכתיבי הרחוב, וזאת למרות השנאה הרבה שמופנית אלינו שמצערות אותנו רבות וגורמת לקיטוב, אך בהביננו שזה סוד קיומנו אנו ממשיכים לספוג ולהמשיך בדרכנו.

בקונטרס הזה, אתייחס לשאלות המרכזיות ששואלים אנשים, הן חילונים והן מהציונות הדתית. שאלות רוב החילונים נובעות בעיקר מרצונם האמיתי לשוויון בין כל אזרחי המדינה. לרוב הם באים מתוך טענות פשוטות והגיוניות, שוויון בנטל וכד', ולפעמים הם מביאים ציטוטים ממקורות חז"ל

ששמעו מאחרים. הציטוטים הינם חלקיים ומנותקים מההקשר הכללי של היהדות, ובכל זאת הם ראויים לקבל תשובות. אך אצל חלק מהחילונים, בעיקר פוליטיקאים ועיתונאים, ועוד חלק ששורשם בעמלק, השאלות נובעות מאינטרסים אישיים ומשנאה עצמית של אחיהם החרדים, ויותר מזה, מאוטו - אנטישמיות - שנאה עצמית של יהדותם, להם אינני מכוון, כי בוודאי שלא יועיל, כי אינם רוצים לשמוע, הם חיים ונבנים משנאה והסתה זו.

הסוג השני של השואלים - מתקיפים - משמיעים הם מאחינו מהציונות הדתית. לצערי, לרוב הם אינם שואלים, הם מתקיפים בבוטות ומביאים ציטוטים מדברי חז"ל (כי הם בקיאים יותר מהחילונים), ובטוחים שהחרדים הם ורבותיהם סתם פרזיטים, משתמטים מקיום מצוות 'לא תעמוד על דם רעך', מחובת השתתפות במלחמת מצוה, עוברים על חילול ה' ועוד. אצלם כולם יודעים ויודעות את התורה, ואילו גדולי ישראל, ראשי הישיבות, ענקי התורה החרדים שכל ימיהם עמלים בתורה, אינם יודעים ואינם מכירים את אותם ציטוטים מדברי התורה וחז"ל, או שמכירים אך מתעלמים מהם מתוך פשיעה, מתוך חשש שמא בניהם ותלמידיהם ייפגעו בשדה הקרב. ייפגעו - הכוונה לפגיעה פיזית או רוחנית.

אני מנסה ללמד זכות עליהם ולומר שהאשמות הללו נובעות מצד אחד מתוך כאב, שהרי חלק גדול מהנפגעים במלחמה האחרונה שנכתבה עלינו הם מטובי בני הציונות הדתית (וגם מעומס בימי המילואים), ו'חנה במר ליבה מדברת', ומצד שני הן נובעות לצערי הרב מתוך בורות, אטימות ואפילו שנאת החרדים שגדלו עליה משחר ילדותם ע"י מוריהם - רבניהם (אני יודע זאת מתוך שיחות עם בוגרי החינוך הציוני דתי שהתחזקו וסיפרו לי זאת, וגם מתוך כתיבה). הם מתעלמים מגדולי רבניהם (בעיקר מהדור הקודם) כפי שנציין בתוך הקונטרס, שראו עין בעין את סוגיית גיוס בני הישיבות כהרבנים החרדים, ואף קראו לפטור את בני הישיבות משירות צבאי מחמת חשיבות העניין לכלל ישראל. ועם כל זאת, כולם ראויים לקבל תשובות.

גם הציבור החרדי צריך לקבל הסברים בבחינת 'דע מה שתשיב', כי בגלל האויר המורעל בהסתה הפרועה הוא נבוך ולא תמיד יודע מה להשיב. גם לחזקו להמשיך בדרך ההשקפה החרדית שגדל עליה, ושלמעשה היא הדרך של אבותינו מאז היותנו לעם.

לפני כ-11 שנים הוצאתי שני קונטרסים, 'תורתנו אומנותו' ו'מלחמת מצוה' שב"ה עשו לאנשים רבים סדר רב, סייעו רבות בהסברה ונתנו תשובות גם לחרדים שלא היו בקיאים במקורות ההשקפה החרדית. כעת, בס"ד אני מוציא קונטרס שלישי, וזאת בשל אירועי השנה האחרונה, הטבח בשמחת תורה התשפ"ד (אירועי ה-7 באוקטובר) ומלחמת 'חרבות ברזל'. המציאות החדשה שנוצרה במדינת ישראל, מצב מלחמתי מתמשך (מצב שלא היה כמעט אף פעם, למעט מלחמת העצמאות, וקצת

במלחמת ההתשה. המציאות החדשה הזאת שונה מאוד מכל השנים שבהם הורגנו למלחמות קצרות או מבצעים קצרים וחזרה לשגרה, והתמודדות בעיקר רק עם טרור מקומי, אך בעיקר שקט בגבולות), מחסור בחיילים בצה"ל (בגלל פצועים והרוגים רבים הי"ד, וכן בגלל תפיסה מוטעית של המדינאים שדגלה בצבא קטן וחכם) ועוד, מצריכה התייחסות ומתן תשובות ברורות לחפצים באמת. הקונטרס הוא נחוץ ביותר, כי בשנה זו הגענו לשיא השיאים של ההסתה, ובשונה משנים עברו שבראש המסיתים עמדו החילונים, ואילו הדתיים לאומים גם ביקרו, אך באופן מינורי יותר, הפעם מי שעומד בראש מקהלת ההסתה הוא כמעט כל הציבור הדתי לאומי. וכשאני אומר כמעט כולם, זה אומר רוב רבניהם ותלמידיהם, עיתונאים, פוליטיקאים, קצינים בכירים בדימוס ובעצם מי לא. כל זה חייב אותי להוציא מהדורה חדשה ומעודכנת. במהדורה זו אני מוסיף ומרחיב בנושאים השונים ההלכתיים והטכניים, וכן מחדד נקודות שצריכות חיזוק והבהרה, ולמעשה זה קונטרס חדש.

חלק מהחומר שמובא כאן נלקח בחלקו מ'תורתנו אומנותו' ו'מלחמת מצוה', והרוצה להרחיב יעיין בהם (ניתן להורידם מהאינטרנט מאתר 'כיכר השבת', וכן הם מופיעים ב'אוצר החכמה').

קראתי לקונטרס זה בשם 'חיל השם', על פי דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (פרק י"ג, הלכה י"ב), ששם פסק ששבט לוי ובני התורה פטורים משירות צבאי, ונימק זאת בנימוקים הבאים: "... מפני שהובדל לעבוד את ה', לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר: יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר: "ברך ה' חילו", והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך", כלומר, תפקיד בני לוי ובני התורה הוא לשרת את ה' בכך שהם מלמדים את בניו את התורה והמצוות, ולכן הם נקראים חיל השם. לעומתם, יש את צה"ל, שהם צבא הגנה פיזית של עם ישראל, ושם מבטא את מהותם, כפי שחיל השם מבטא את מהותם ותקפידם של בני התורה.

הצעת ייעול לקוראים!

חלקו הראשון של הקונטרס הוא תורני, ועוסק בעיקר במקורות ההלכתיים, ומטרתו לתת תשובה ברורה ומקיפה מבחינה הלכתית להשקפה החרדית, לפיכך, אם נושא זה כבד עבורכם, אז בסופו של הפרק יש סיכום קצר של כל הטענות והראיות ההלכתיות שהבאתי בהרחבה, ושם במספר דפים תוכלו לראות את כל ריכוז הדברים. או למפרע לדלג לנושאים הקלים והנוחים יותר לקריאה ולתועלת.

כמו כן, בסוף הקונטרס מופיע תקציר של כל הקונטרס, שכולל את רוב הנושאים, רק בקיצור רב.

הבהרה חשובה!

ברצוני להדגיש נקודה חשובה ביותר. אנחנו - הציבור החרדי ורבניו, אוהבים, מעריכים, מכבדים ומוקירים את כל חיילי צה"ל הי"ו, היהודים ושאינם יהודים. הם ראויים לכל הערכה על פעילותם, מסירות נפשם ואומץ ליבם למען הגנת המדינה ותושביה, מתוך אהבת עם ישראל. להבדיל, גם החמסניקים, החיזבאללה ודומיהם באים בחירוף נפש על מנת למות, אך אצלם זה נובע משני מניעים עיקריים: א. שנאה תהומית לעם ישראל. ב. מתוך תאווה חולנית, שאם ירצחו יהודים אז יקבלו תואר שהיד, וזה יקנה להם בעולם 72 בתולות!! מוח חולני וזדוני, בשונה מחיילנו המדהימים שאינם מצפים לדבר, וכן אינם מונעים מדלק של שנאה, אלא רק מתוך רצון להגן על עמם ומולדתם, שלא על מנת לקבל פרס.

כדי להמחיש את הערכתנו הרבה אל החיילים, אביא כעת שני סיפורים קצרים המשקפים זאת.

1. מרן הרב עובדיה יוסף זצוק"ל היה נוהג לומר, "כשרואים חייל ברחוב צריך לחבקו ולנשקו, משום שבזה שהוא משרת בצבא ודואג לביטחון האזרחים, בני הישיבות יכולים לשבת וללמוד תורה בשקט, שאם החייל לא יעשה זאת אז בחורי הישיבה יצטרכו לעשות זאת, ואז יתבטלו מלימוד התורה".

2. מסופר, שכאשר בחרו בישיבה ביקש מכבוד הרב שלמה זלמן אוירבך זצוק"ל, רשות לנסוע לקברי צדיקים בצפון, השיבו הרב: "בשביל להתפלל על קברי צדיקים יש צורך לנסוע עד הגליל? כשאני מרגיש צורך להתפלל על קברי צדיקים אני הולך להר הרצל, לקברי החיילים שנפלו על קידוש השם". (בשם הרב ישראל מאיר לאו; מתוך ספרו של הרב יוסף צבי רימון, הלכה ממקורה - צבא (תש"ע); וכן בגרסה מעט שונה אצל הרב יוסף אליהו, אורו של עולם (תשס"ג) עמ' 380).

מיד לאחר פתיחת מלחמת 'חרבות ברזל' פרסם הרב הראשי לישראל, הרש"ל הרב יצחק יוסף שליט"א (בשיעורו במוצ"ש ביזדים), שכל החיילים שנהרגים על קידוש ה', מעלתם גדולה ביותר והם נחשבים 'הרוגי מלכות', שידוע שמדרגתם גבוהה מאוד בשמים, שמבוצר עבורם מקום בגן עדן עליון, ושאף בריה לא יכולה לעמוד במחיצתם, וזה בזכות מסירות נפשם בהגנה על עם ישראל, כמובא במסכת פסחים (דף נ').

לאורך כל מלחמת 'חרבות ברזל', בבתי הכנסת ובשיבות התפללו ולמדו להצלחתם וחזרתם בשלום לבתיהם של כל החיילים וכן החטופים (ואף לומדים ומתפללים כיום), וכן התפללו ולמדו לרפואת הפצועים הי"ו, ולעילוי נשמת הנהרגים על קידוש ה', הי"ד. בכל הארץ נעשו כנסים וכן ערבי הפרשת חלה למענן הצלחתם, ותרמו למאמץ המלחמתי בכל דרך שרק ניתן, מתוך הבנה ש"עת צרה היא ליעקב", וגם הציבור החרדי צריך לתרום את חלקו בדרכים שבהם הוא יכול.

בל נטעה ונחשוב, שמכיוון שחלק גדול מהציבור החרדי אינם מתגייסים לצבא אז החרדים נגד הצבא וחייליו, חלילה! (הוויכוח הוא עם הפוליטיקאים, ולא עם הצבא המיישם פקודות). אנו דוגלים ומאמינים שצריך שני סוגי צבא, צבא של לוחמים (צה"ל) וצבא של לומדי תורה (חיל השם), ורק בשילוב של שני הכוחות הללו, אנו יכולים להצליח במלחמותינו, וזה כמובא במסכת סנהדרין (דף מ"ט): "דאמר רבי אבא בר כהנא: אלמלא דוד - לא עשה יואב מלחמה, ואלמלא יואב - לא עסק דוד בתורה, דכתיב: 'ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו ויואב בן צרויה על הצבא', מה טעם דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו? משום דיואב על הצבא. ומה טעם יואב על הצבא? משום דדוד עשה משפט וצדקה לכל עמו". בספר 'יד רמ"ה' (שם) לרבי מאיר ב"ר טודרוס הלוי אבולעפיה (הרמ"ה) (נולד בערך בשנת ד"א תתק"ל (1170) בעיר בורגוס שבספרד, חברו של ר' אברהם ב"ר נתן (בעל ספר 'המנהיג'); נפטר בטולידו בשנת ה"א ד' (1244)). חידד לנו את הדברים: "אלמלא יואב שהיה נלחם לדוד, לא עסק דוד בתורה, לפי שהיה צריך ליבטל מדברי תורה ולהילחם, אלמלא עיקר מלחמתו של דוד על ידי יואב הייתה נעשית, ואלמלא דוד שהיה עוסק בתורה וזכויותיו עומדות לו ליואב במלחמה, לא עשה יואב מלחמה", דהיינו לא היה מצליח במלחמה, ומה שהצליח זה בזכות לימוד התורה של דוד.

ולאחינו מהציננות הדתית! בחיבורי זה הציבור הדת"ל מוזכר רבות, פעמים לטובה ופעמים מבוקר קשות. אני מאוד מלא הערכה למסירות הנפש שציבור זה מפגין למען מדינת ישראל, ארץ ישראל ועם ישראל, עד כדי הקרבת חיים, אך מאידך לא יכולתי להתעלם מפעילותם האקטיבית והמאסיבית נגד הציבור החרדי בכלל ובני התורה בפרט, ממש עד כדי רדיפה. זה התבטא בכך שקראו לגיוסם של בני הישיבות, הפגינו, התראיינו ואף קראו להטיל עליהם סנקציות קשות שיגרמו להפסקת לימודם בתורה. בביקורתי המובאת נגדם, אין כוונתי לפגוע בהם באופן אישי או נקמני, אלא רק כדי להגן על הציבור החרדי אליו אני משתייך, שהוקע ונרדף קשות בשנה האחרונה, ובליט ברירה השבתי מלחמה שערה כדרכה של תורה. כל ביקורתי עליהם היא לא אמוציונאלית, אלא ביקורת עניינית ובונה ממקורות חז"ל הנאמנים.

תודות

תודה מיוחדת לאחי הגדול, הרה"ג דוד בניזרי שליט"א, רב מושב שדות מיכה וראש כולל אור החיים בית שמש, אשר מסייע לי רבות בהשגת חומרים רבים לדרשותיי ולתכנתי 'חד וחלק' ברדיו 'קול ברמה', ועל שעבר על הקונטרס והעיר את הערותיו המחכימות ששולבו בקונטרס. יהי

רצון! שחפץ ה' בידו יצלח, וימשיך להגדיל תורה ולהאדירה, נחת מכל יוצ"ח מתוך בריאות איתנה, אמן.

תודה לבני יקירי, האברך החשוב הרב דניאל בניזרי הי"ו, אשר עבר על הקונטרס והאיר את עיניי בהערותיו החשובות אשר שולבו בתוך הקונטרס, עליו נאמר: 'בן חכם ישמח'. יהי רצון! שימשיך לעלות במעלות התורה והיראה, יפוצו מעיינותיו חוצה, נחת מכל בני משפחתו, ויזכו לראות פני משיח בקרוב.

תודה מיוחדת לנוות ביתי היקרה, אשר עומדת לימיני ומעודדת אותי כל השנים מאז נישואינו, ללמוד וללמד ולזכות את הרבים בע"פ ובכתב, תוך מסירות והקרבה אישית יוצאת דופן, והכל למען שמו באהבה. יהי רצון! שנהווה נחת מכל יוצ"ח, מתוך בריאות ויישוב הדעת, ונמשיך במפעלינו הגדול - 'זיכוי הרבים'.

תוכן

- 17.....הסיבות העיקריות לאי התגייסות החרדים לצה"ל
- 19.....מעלת לימוד התורה
- 19.....חובה על כל יהודי ללמוד תורה
- 20.....מתי החלו ללמוד תורה?
- 22.....חשיבות ומעלת לימוד התורה
- 23.....מעלת לומדי התורה
- 28.....התורה מגנה ובזכותה מנצחים
- 34.....עונש על ביטול תורה
- 35.....אם כולם ילמדו תורה מה יהיה?
- 37.....לא תעמוד על דם רעך
- 39.....האחייכם יבאו למלחמה ואתם תישבו פה?
- 40.....ה' עושה את כל המלחמות והניצחונות
- 40.....האחייכם יבאו למלחמה ואתם תישבו פה?
- 41.....תקדים היסטורי לכך, שכולם למדו תורה וניצחנו את אויבינו ללא צבא
- 44.....הקב"ה נלחם את מלחמות ישראל
- 44.....מלחמת אברהם אבינו נגד ארבעת המלכים
- 45.....המרד בה' ובמשה עבדו לאחר חטא מרגלים
- 45.....קריעת ים סוף
- 46.....נס פורים
- 46.....נס חנוכה
- 47.....אפילו הגויים מבינים שה' הוא הנלחם לישראל
- 48.....אם התורה מגנה על עם ישראל, אז למה יש פיגועים ואסונות בצבא ובעם ישראל?
- 50.....הטענות ההלכתיות נגד החרדים
- ירא בעבר (בתקופת יהושע, שופטים, המלכים ועוד) יראי השמיים הם שהתגייסו, והיום, יראי השמיים החרדים אינם מתגייסים בכלל?
- 52.....בסכנת נפשות ההצלה נעשית ע"י גדולי ישראל, אז במלחמת מצוה האם לא כל שכן שבני התורה מחויבים בגיוס לצבא?
- 54.....
- 56.....מלחמת מצוה
- 56.....מהי הגדרת מלחמת מצוה?
- 57.....בימינו אין דין של מלחמת מצוה
- 59.....הפוסקים האחרונים דנו בסוגיה זו והעלו להלכה שגם במלחמת מצוה צריך אורים ותומים

63	דין מלחמת מצוה לא מוזכר בשולחן ערוך ובגדולי הפוסקים הראשונים
66	למנהיגים בימינו אין דין מלך
67	תנאים המחייבים יציאה של כולם למלחמת מצוה
69	תלמידי חכמים פטורים מלהתגייס אפילו למלחמת מצוה, והמגייסם חוטא ונענש בידי שמיים
69	אברהם אבינו עשה אנגריא בת"ח (גייס ת"ח למלחמתו) ונענש
	מלחמה זו שעשה אברהם נגד ארבעת המלכים להצלת אחיינו וגיסו לוט, הייתה מלחמת מצוה (עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם), כמשתמע מהמפרשים לקמן
70	אסא המלך עשה אנגריא (עבודת המלך) בת"ח ונענש
74	לגבי הקושיה מאסא
84	סיכום סוגיית המלך אסא
90	מלחמת מדיין
94	דין שבט לוי במלחמות
95	מלחמת כיבוש הארץ
96	תלמידי חכמים מתפללים ולומדים להצלחת הלוחמים
99	

המקור ההלכתי המרכזי מהפוסקים לפטור תלמידי חכמים משירות צבאי הוא

102. מהרמב"ם

102	הרמב"ם פטר משירות בצבא את הלויים ובני התורה
105	מהו המקור לפסקו של הרמב"ם לגבי הפטור של ת"ח?
107	למה הרמב"ם הביא הלכה זו בהל"ש שמיטה ויובל ולא בהלכות מלכים?
113	פסק הרמב"ם הוא להלכה ולמעשה
119	סיכום הפוסקים שפסקו הרמב"ם הוא להלכה ולמעשה
120	מהי הגדרת ת"ח הפטור מהצבא?
122	האם שבט לוי והת"ח רשאים להתנדב למלחמה?
123	האם האברכים בימינו מתאימים לתנאים שהעמיד הרמב"ם?

125. דעת רבני הציונות הדתית בנושא גיוס בני ישיבות לצה"ל

125	דעת הרב אברהם יצחק הכהן קוק - הראי"ה
	יש מאנשי הצד"ל (ציונות דתית לאומית) הדוחים וטוענים שדברי הראי"ה לא נאמרו לגבי צבא יהודי בא"י
128	כתב יד חדש של הראי"ה קוק
131	קריאת כיוון לציונות הדתית
134	

138. המשך – דעת רבני הציונות הדתית

138	מה עדיף - ישיבות הסדר, או המשך לימודים ברצף בישיבות הגבוהות?
145	(ב) נימוקים לשחרורם

146. דעת גדולי ישראל החרדים

146	דעת מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל
-----	----------------------------------

- 147.....סמכות גדולי ישראל לגזור גזירה.....
- 148..... גם בצבא של גויים ת"ח פטורים משירות מד"ת.....
- 149..... דינא דמלכותא לא חל על בני התורה.....
- 150..... סיכום החלק ההלכתי בדין הפטור לת"ח אף ממלחמת מצוה.....**
- 154..... למה החרדים שאינם לומדים תורה אינם מתגייעים?.....**
- 154..... החשש מפני החילון בצבא.....
- 157..... זעקות גיוואלד (הצילו!) מהציונות הדתית.....**
- 163..... ישיבות הסדר.....
- 164..... מהי הסיבה האמיתית שבעבורה הקימו את ישיבות הסדר?.....
- 166..... למה לא נשלב תורה עם ישיבה וצבא כמו ישיבות הסדר? למה לשלב?.....
- 167..... הקשיים לדתיים וחרדים בשירות בצה"ל.....**
- 170..... הקשיים והפתרונות לחייל החרדי.....
- 171..... צה"ל לא עמד בהתחייבויותיו.....
- 171..... נשים.....
- 172..... המגויסים חלקם הגדול לא היו בני תורה יראי שמים.....
- 172..... שיבוץ במילואים בבסיסים מעורבים.....
- 173..... קשיים נוראיים בדרך להתמנות לקצין חרדי.....
- 174..... כנס חברת הכנסת גלית דיסטל אטבריאן, הליכוד, (ז' מנחם אב תשפ"ד).....
- 174..... מסקנות.....
- 176..... תרומת החרדים לחברה במדינת ישראל.....**
- 176..... מה תורמים החרדים למדינת ישראל.....
- 177..... כמה כסף חוסכים החרדים למדינה?.....
- 178..... האם באמת אין חרדים שהתגייעו לצה"ל?.....
- 180..... למה צה"ל לא גייס בעבר ולא מגייס בהווה חרדים?.....**
- 180..... האם בעבר באמת היו חסרים חיילים לצה"ל?.....
- 181..... האם באמת חסרים כיום חיילים בצה"ל.....
- 183..... למה היום לאחר החלטת בג"ץ, צה"ל לא מגייס את החרדים בהמוניהם?.....
- 184..... אם הצבא לא רוצה ולא ערוך לגייסם, אז על מה כל המהומה?.....
- 184..... למה מדינת ישראל לא גייסה את החרדים במשך 76 שנים?.....
- 185..... הסיבות לאי גיוסם של החרדים.....
- 186..... גם כשחרדים רוצים כבר להתגייס הצבא דוחה אותם.....
- 188..... רגעי אמת של פוליטיקאים מן העבר.....
- עדויות עדכניות ממש מתקופתנו שצה"ל לא רוצה את החרדים, הפוליטיקאים כופים את החרדים על הצבא.....
- 196.....

- 197השר חילי טרופר חושף - לפיד ובנט מנעו העברת חוק גיוס
- 198המכון למחקר ביטחון לאומי (inss).
- 200**מהי המטרה האמיתית ברצון החילונים לגייס את החרדים.**
- 202הקמת החטיבה החרדית - התשפ"ה
- 203מה הם התנאים שיאפשרו לחרדים להתגייס

204 שוויון בנטל

- 204האם באמת יש שוויון בנטל?
- 204שקר ושמו שוויון בנטל
- 208שוויון בנטל הוא גם בלימוד התורה וקיום המצוות
- 208למה רק אמא שבנה בצבא לא ישנה בלילה?
- 209האם כל החילונים מתגייסים?
- 212הגורמים לפורענות
- 213ואם הוא יאמר כי זה לא נשמע לו ריאלי?
- 214מיהו המשתמט האמיתי?
- 215אם כולם ילמדו בישיבות, אז מי ילחם בצבא
- 216לימוד התורה ברצף
- 217כאשר בר הפלוגתא אומר לחרדי, אני לא מאמין בזה שהתורה מגנה עלינו
- 218הנזק מול 'הרווח' הצפוי בפגיעה בעולם התורה
- 219'מערכת ההפעלה' החרדית
- 220לימוד תורה מול לימוד סינית
- 220למה החרדים יוצאים לחופשות בין הזמנים?
- 222יש הטוענים שרוב החרדים עובדים ולא לומדים בישיבות

223 ביזוי תלמיד חכם, ועונש המבזהו

226 חילול ה'

229 סיכום

- 229מכתב רבני הצינונות הדתית בדבר החובה להתגייס לצה"ל

תקציר הספר

233 חיל השם

- 234הסיבות העיקריות לאי התגייסות החרדים לצה"ל
- 234מהי מלחמת מצוה?
- 234מי היוצאים להילחם במלחמת מצוה?
- 235האם בימינו יש דין של מלחמת מצוה?
- 235תנאים המחייבים יציאה של כולם למלחמת מצוה

- 236 מהם המקורות ההלכתיים הפוטריים את הת"ח משירות בצבא?
- 237 המקור ההלכתי המרכזי מהפוסקים לפטור תלמידי חכמים משירות צבאי הוא מהרמב"ם
- 238 למה הרמב"ם הביא הלכה זו בהל' שמיטה ויובל ולא בהלכות מלכים? איך מתרצים את דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (י"ג, י"ג) עם דברי הגמ' במסכת סוטה (דף מ"ד); ושגם הרמב"ם פסק כמותה), שבמלחמת מצוה אפילו חתן יוצא מחופתו למלחמה? 238
- 240 פסק הרמב"ם הוא להלכה ולמעשה
- 240 דעת רבני הציונות הדתית בנושא גיוס בני ישיבות לצה"ל
- 241 דעת גדולי ישראל החרדים
- 242 דעת מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל
- 242 סמכות גדולי ישראל לגזור גזירה
- 243 סיכום החלק ההלכתי בד"ן הפטור לת"ח אף ממלחמת מצוה
- 246 למה החרדים שאינם לומדים תורה אינם מתגייסים?**
- 246 החשש מפני החילון בצבא
- 248 זעקות גיוואלד (הצילו!) מהציונות הדתית**
- 250 הקשיים לדתיים וחרדים בשירות בצה"ל
- 250 קשיים רבים לחיילים הדתיים המשרתים במסגרת הכלל צה"לית
- 251 דוגמאות לקשיים ולפתרונות לחייל החרדי
- 252 תרומת החרדים לחברה במדינת ישראל
- 254 כמה כסף חוסכים החרדים למדינה?
- 255 האם באמת אין חרדים שהתגייסו לצה"ל?
- 255 האם באמת חסרים כיום חיילים בצה"ל
- 257 למה היום לאחר החלטת בג"ץ, צה"ל לא מגייס את החרדים בהמוניהם?
- 258 למה מדינת ישראל לא גייסה את החרדים במשך 76 שנים?
- 259 הסיבות לאי גיוסם של החרדים
- 259 גם כשחרדים רוצים כבר להתגייס הצבא דוחה אותם
- 260 ציטוטים לא מהעבר הרחוק, אלא ממש מהתקופה האחרונה
- 260 עדויות עדכניות ממש מתקופתנו שצה"ל לא רוצה את החרדים, הפוליטיקאים כופים את החרדים על הצבא
- 261 יוסי יהושע, הכתב הצבאי של "ידיעות אחרונות"
- 261 השר חילי טרופר חושף - לפיד ובנט מנעו העברת חוק גיוס
- 262 המכון למחקר ביטחון לאומי (inss)
- 262 ח"כ אליהו רביבו (ליכוד)
- 263 מהי המטרה האמיתית ברצון החילונים לגייס את החרדים
- 263 הקמת החטיבה החרדית - התשפ"ה
- 264 מה הם התנאים שיאפשרו לחרדים להתגייס

הסיבות העיקריות לאי התגייסות החרדים לצה"ל

לפני שאתחיל בהסברים הלכתיים ופוליטיים על נושא אי התגייסות החרדים לצה"ל, אביא כבר בתחילת הקונטרס את הסיבות העיקריות לכך, כדי שהקורא הסקרן יקבל את תמצית ההשקפה החרדית כבר בהתחלה.

בעיני רבים בחברה הישראלית, בני הישיבות החרדים שאינם מתגייסים לצה"ל נתפסים כ'פרזיטים' ו'משתמטים' מחובתם האזרחית לשרת בצה"ל, בחושבם שהחרדים עושים זאת מטעמי נוחות או חשש לחייהם, ולכן משתמטים מהשירות בצבא. אכתוב כעת בקצרה את הסיבות האמיתיות לסירובם המתמשך והעיקש לא לשרת בצה"ל, ובקונטרס אאריך בהסברים.

ישנן שלש סיבות עיקריות לאי התגייסותם של החרדים לצבא:

1. ערך לימוד התורה הוא עצום - ולמעשה הוא מהווה את ההגנה הטובה ביותר על עם ישראל. זהו לא תירוץ שהומצא לצורך השתמטות, אלא הוא מלווה אותנו משחר ההיסטוריה היהודית, מהיהודי הראשון אברהם אבינו ע"ה, ועד ימינו. (על הערך המקודש הזה, המגובה מהתורה, נביאים וכתובים, מהש"ס ומהפוסקים הראשונים ועד אחרוני האחרונים, ארחיב לאורך כל הקונטרס).

2. צה"ל אינו המקום המתאים מבחינה רוחנית לאנשים חרדים הרוצים לשמור על יראת השמים שלהם ואורח חייהם, כפי שצריך להיות בצבא יהודי, ולמעשה הוא מהווה סכנה רוחנית ביותר לאורח חייהם היהודי דתי - חרדי. עצם ההתערות עם חיילים חילונים (שכשלעצמם הם אנשים נפלאים) מהווה בעיה חמורה לחרדים, בגלל אורח חייהם ואמונתם או חוסר אמונתם. סגנון הדיבור שלהם, דברי מינות וכפירה, התבטאויות גסות ועוד, מהוות פגיעה בנשמתו של החייל החרדי. וכבר הזהירו חז"ל (ילקוט שמעוני ישעיהו רמ"ז, תט"ו): "בעוון נבלות הפה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות בעולם, ובחורי שונאי ישראל מתים, ויתומים ואלמנות צועקים ואינם נענים". וכן פסק הרמב"ם בהלכות דעות (פרק ו' הלכה א'): "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו, ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך, צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן ... ההולכים בחושך כדי שלא ילמוד ממעשיהם, הוא ששלמה אומר: "הולך את חכמים יחכם, ורועה כסילים ירוע", ואומר אשרי האיש וגו'".

3. צניעות - הבעיה שאף יותר חמורה מקודמתה היא, הימצאות מאסיבית של נשים. הנשים

נמצאות בכל בסיסי צה"ל במגוון תפקידים, ועצם הימצאותן פוגעת בצניעות המתבקשת ע"י ההלכה היהודית, ופוגעת מאוד בקדושת החיילים וגורמת לירידתן המוסרית והדתית.

במדרש במדבר רבה (וילנא, פרשת נשא פרשה ט', ז'): "וכן אמר להם משה לישראל: בשעה שאתם יוצאים למלחמה הזהרו שלא יהיה בכם עוון ניאוף, שאם יש עוון זימה ביניכם, הקדוש ברוך הוא הנלחם לכם הוא ישוב מאחריכם ואתם נמסרים ביד שונאיכם, הה"ד (דברים כ"ג): "כי ה' אלהיך מתהלך וגו', לא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך", מהו כי ה' אלהיך? אמר להם משה לישראל: הווי יודעין, שאין הקדוש ברוך הוא מייחד שמו בישראל שהוא נקרא אלהיך, אלא בזמן (שם דברים כ"ג) "והיה מחניך קדוש", ואותה שעה הוא משרה שכינתו ביניכם, והוא מציל אתכם מיד אויביכם, ומוסר שונאיכם, הה"ד: "מתהלך בקרב מחניך להצילך" וגו', ומניין שישראל נקראו קדושים בעת ששומרים עצמן מן הניאוף ומן הזימה? שכן כתיב (ויקרא כ'): "והתקדשתם והייתם קדושים כי אני ה' אלהיכם", מכאן בזמן שהם קדושים הוא להם לאלוה".

ראינו מהמדרש שעצם הימצאותן של הנשים בצה"ל מסכנת את חייהם וחיי החיילים, וכן כתב גדול ישראל הרב צבי פסח פרנק, בהסכמה לספר משפט הצבא בישראל (בשנת התש"ט - 1949), וז"ל: "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו", ומבואר ברז"ל שהכוונה הייתה לירא מעבירות שבידו, כי הוא מסכן את עצמו וגם את כל הלוחמים אתו, עכ"ל. אם אדם שבא לצבא עם עבירות בידו הוא בסכנת חיים, כל שכן כאשר נשים נמצאות עם חיילים ויכולות לגרום להטאתם. וכבר הזהירה התורה (דברים פרק כ"ג, ט"ו): "וְהָיָה מִחְנִיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשֵׁב מֵאֲחֵרֶיךָ", ובספרי (דברים פרשת כי תצא פסקא רנ"ח) דרש על פסוק זה: "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, מלמד שעריות מסלקות את השכינה".²¹

1. אין לי חלילה דבר או חצי דבר נגד בנות ישראל, ומן הסתם כוונתן בשירות בצה"ל היא לתרום למדינת ישראל ולביטחונה, והן עושות כפי מה שחונכו, אך מה לעשות והרצון הטוב שלהן מתנגש עם ערכי תורתנו הקדושה עד כדי סכנת חיים (רוחנית וגשמית עבורן ועבור אחרים), ולכן אין ההלכה היהודית יכולה להתיר את שירותן בצה"ל, ובוודאי שלא ביחד עם גברים. גדולי ישראל החרדים ומהציונות הדתית, וכן הרבנות הראשית לדורותיה על כל רבניה פסקו להלכה, (החל מקום המדינה) ששירות בנות בצה"ל הוא אסור לחלוטין, והוא בגדר של 'יהרג ואל יעבור'.

2. אמנם הגמרא במסכת יומא (דף נ"ו:) אומרת: "השוכן איתם בתוך טומאתם", אפילו בשעה שהם טומאים שכינה עמהם, כתב המהר"ל בספרו נצח ישראל (פרק ד'), שזה רק אם חוטאים בשוגג, אך לא במזיד, וכמובן מדובר רק במאמינים בעיקר האמונה ולא בפורקי עול שנדחפים למחננו.

מעלת לימוד התורה

לפני שאתייחס לסוגיה הבוערת בעניין גיוס בני הישיבות, החלטתי להרחיב תחילה בפרק זה מעט על מעלת התורה ולימודה, כדי לתת לאנשים מושג מהי תורה ומהו ערכה, מהי חשיבותה לעם ישראל כעם וככוח המגן עלינו, הן ברוחניות והן בגשמיות, ולאחר מכן אתייחס לעניינים הבוערים. לצערי הרב, אנשים המכנים את עצמם דתיים ואף רבנים, הם אלו שעומדים בראש המסיתים. אקרא לתינוק בשמו - הציונות הדתית לאומית, חלקם טוענים שאינם מכירים דבר כזה שהתורה מגנה עלינו, וזו המצאה של החרדים להצדיק את השתמטותם, וכדי לנצח צריך לעמוד מול האויב ולהילחם, וזו מלחמת מצוה, ומי שלא מתייצב הוא חוטא ופושע ועושה את התורה כקרדום לחפור בה. לענ"ד דבריהם נובעים מחוסר ידיעת התורה וערכיה במקרה הטוב, ובמקרה הרע משנאת ת"ח. אנשים אלו המבזים ת"ח מוגדרים בהלכה 'אפיקורסים' שאין להם חלק לעולם הבא, ואם יראו כעת את דברי חז"ל הקשים, אולי יתעוררו לתשובה וישנו את מעשיהם והתבטאויותיהם. (עיין בסוף הקונטרס בפרק 'ביזוי תלמיד חכם, ועונש המבזהו').

חובה על כל יהודי ללמוד תורה

הרמב"ם בספר המצוות (מצות עשה י"א) כתב, וז"ל: "המצוה הי"א היא שציוונו ללמוד חכמת התורה וללמדה, וזה הוא שנקרא תלמוד תורה, והוא אמרו (שם): "ושננתם לבניך". ולשון ספרי לבניך אלו תלמידיך, וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרוים בני, שנאמר: "ויצאו בני הנביאים". ושם נאמר: "ושננתם" - שיהו מחודדין בתוך פיך, כשאדם שואלך דבר לא תהא מגמגם לו, אלא אמור לו מיד. וכבר נכפל הציווי הזה פעמים רבות, "ולמדתם ועשיתם", "למען ילמדון" (פ' וילך). וכבר התפזר הזרז על מצוה זו, ולשקוד בה תמיד במקומות הרבה מן התלמוד. ונשים אין חייבות בה מאמרו בה (פ' והא"ש) "ולמדתם אותם את בניכם" - ואמרו בניכם ולא בנותיכם, כמו שהתבאר בגמרא קידושין (כ"ט, ב', ל', א').".

וכן כתב בספר החינוך (מצוה תי"ט, א'), וז"ל: "מצות עשה ללמוד חכמת התורה וללמדה, כלומר, כיצד נעשה המצוות ונשמור ממה שמנענו האל ממנו, ולדעת גם כן משפטי התורה על כיוון האמת, ועל

כל זה נאמר (דברים ו', ז'), "ושננתם לבניך", ואמרו זכרונם לברכה (ספרי כאן): "בניך" - אלו תלמידיך, וכן אתה מוצא שהתלמידים קרויין בנים, שנאמר (מלכים ב' ב', ג'): "ויצאו בני הנביאים", וכו'.

בספר יהושע (פרק א', ח'): "לא ימוש סֶפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ, וְהִגִּיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמַר לְעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכְּתוּב בוֹ, כִּי אַז תִּצְלִיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְאַז תִּשְׁכַּל".

הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (בהקדמה) כתב שהלכות תלמוד תורה יש בכללן שתי מצוות עשה: (א) ללמוד תורה. (ב) לכבד מלמדיה ויודעיה.

ושם (פרק א') פירט הרמב"ם מי חייב ללמוד תורה, איך ועד מתי, וז"ל:

הלכה ח' - "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר: "והגית בו יומם ולילה".

הלכה ט' - "גדולי חכמי ישראל היו מהן חוטבי עצים, ומהן שואבי מים, ומהן סומים, ואף על פי כן היו עוסקין בתלמוד תורה ביום ובלילה, והם מכלל מעתיקי השמועה איש מפי איש מפי משה רבינו".

הלכה י' - "עד אימתי חייב ללמוד תורה? עד יום מותו, שנאמר: "ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך", וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח".

וכך פסק מרן השולחן ערוך בהלכות תלמוד תורה (חיו"ד סימן רמ"ו הלכה א'): "כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורים, בין בחור בין זקן גדול. אפילו עני המחזר על הפתחים, אפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר: והגית בו יומם ולילה (יהושע א', ח'). ומי שא"א לו ללמוד, מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים".

"הגה: ותחשב לו כאילו לומד בעצמו (טור). ויכול אדם להתנות עם חבריו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו השכר, אבל אם כבר עסק בתורה אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתנו לו".

מתי החלו ללמוד תורה?

לימוד תורה ובתי מדרש ללימוד תורה הוזכרו עוד לפני האבות הקדושים, שם בן נח ונינו עבר הוזכרו כלמדנים בבתי מדרש, כמובא בילקוט ראובני (בראשית י"א), ובמדרש תהלים (סימן קי"ח):